

Cuprins după titluri

Alexandru Lăpușneanul – Costache Negruzzi.....	1–7
Criticismul junimist.....	7–9
Ciocnirea – Mircea Cărtărescu.....	9–10
Cu o ușoară nostalgie – Nichita Stănescu.....	10–11
Dacia literară.....	12–13
Din ceas, dedus... – Ion Barbu.....	13–14
Dorința – Mihai Eminescu.....	14–15
Enigma Otiliei – George Călinescu.....	15–22
Eugen Lovinescu.....	22–24
Eu nu strivesc corola de minuni a lumii – Lucian Blaga.....	24–25
Fântâna dintre plopi – Mihail Sadoveanu.....	26–28
Floare albastră – Mihai Eminescu.....	28–29
Flori de mucigai – Tudor Arghezi.....	29–30
În grădina Ghetsemani – Vasile Voiculescu.....	30–31
Ion – Liviu Rebreanu.....	31–36
Iona – Marin Sorescu.....	36–39
Lacustră – George Bacovia.....	39–40
La țigânci – Mircea Eliade.....	40–43
Leoaică tânără, iubirea – Nichita Stănescu.....	43–45
Luceafărul – Mihai Eminescu.....	45–51
Maitreyi – Mircea Eliade.....	51–54
Malul Șiretului – Vasile Alecsandri.....	54–56
Moara cu noroc – Ioan Slavici.....	56–59
Moartea lui Fulger – George Coșbuc.....	59–61
Moromeții – Marin Preda.....	61–66
Odă (în metru antic) – Mihai Eminescu.....	66–67
O scrisoare pierdută – Ion Luca Caragiale.....	68–74
Originea limbii române (latinătate și dacism).....	74–78
Pădurea spânzuraților – Liviu Rebreanu.....	78–82
Plumb – George Bacovia.....	83–84
Postmodernismul.....	84–85
Povestea lui Harap Alb – Ion Creangă.....	85–89
Realismul.....	89–90
Revedere – Mihai Eminescu.....	90–91
Riga Crypto și lapona Enigel – Ion Barbu.....	92–93
Romantismul.....	94
Simbolismul.....	94–99
Testament – Tudor Arghezi.....	99–100
Tradiționalismul.....	100–101
Ultima noapte de dragoste... – Camil Petrescu.....	102–106
Umanismul.....	106–110

Cuprins după cuvinte cheie

artă poetică modernistă (Din ceas, dedus...)	13–14
artă poetică modernistă (Eu nu strivesc corola...)	24–25
artă poetică modernistă (Flori de mucigai)	29–30
artă poetică modernistă (Testament)	99–100
artă poetică neomodernistă	43–45
artă poetică simbolistă	83–84
artă poetică	66–67
baladă cultă	59–61
basm cult	85–89
comedia	68–74
dramă de idei	36–39
idilă filozofică	28–29
nuvelă fantastică	40–43
nuvelă istorică	1–7
nuvelă realistă, psihologică	56–59
nuvelă romantică	1–7
parabolă dramatică	36–39
pasteluri	54–56
perioada pașoptistă (1830 – 1860) (Dacia literară)	12–13
perioada pașoptistă (Alexandru Lăpușneanul)	1–7
poem epic	92–93
poezie epică	59–61
poezie neomodernistă	10–11
poezie postmodernistă	9–10
poezie romantică	28–29
poezie simbolistă	39–40
poezie tradiționalistă	30–31
povestirea	26–28
realist-social	61–66
roman al experienței și al autenticității	51–54
roman de analiză psihologică	78–82
roman modern subiectiv de analiză psihologică	102–106
roman modern subiectiv	51–54
roman modern (Enigma Otiliei)	15–22
roman modern (Ion)	31–36
roman modern (Morometzii)	61–66
roman obiectiv	31–36
roman postbelic	61–66
roman realist-social de tip balzacian (Enigma Otiliei)	15–22
roman realist-social (Ion)	31–36

Alexandru Lăpușneanu – Costache Negruzzi

nuvelă istorică
nuvelă romantică
perioada pașoptistă

Publicată în primul număr al *Daciei literare*, nuvela *Alexandru Lăpușneanu* de Costache Negruzzi vine perfect în întâmpinarea programului revistei, cel puțin în două puncte ale acestuia – cel referitor la promovarea unei literaturi originale și cel care recomandă subiecte autohtone de inspirație. Materialul este preluat din „cronice bătrâne” (Mihai Eminescu), mai precis din cronica lui Grigore Ureche, și, pentru episodul omorârii lui Moțoc, din Scrierile lui Miron Costin (de unde prelucrează scena uciderii lui Batiște Veveli). Aceasta nu înseamnă însă copiere servilă sau subordonare față de concepția autorilor prelucrați. Pentru Negruzzi, literatura nu trebuie să fie conformă cu realitatea (și aceasta mediată, cum e cazul cronicilor), ci cu propria sa viziune asupra acesteia, care e o viziune romantică. Limitele acesteia sunt ale verosimilului artistic și mai puțin ale adevărului istoric. Cercetările recente pun în lumină faptul că Lăpușneanu nici nu a fost un domn atât de crud; în realitate nici nu a omorât 47 de boieri și că mai aspră era soția sa. Vinovat de această deformare este însă cronicarul Ureche. Important însă este că, pornind de la sumare date istorice, Negruzzi – prin talentul și imaginația sa – a reușit să creeze o ficțiune credibilă.

Avem în *Alexandru Lăpușneanu* prima proză istorică într-adevăr reușită din literatura noastră, și anume una care a stabilit pentru multă vreme standardele genului, o culme neîntrecută până în prezent.

Tema nuvelei este istorică – perioada medievală moldoveană perioadă în care luptele pentru domnie duc la sărăcie, politica de îngădire a mării boierimi de către domnitor și ilustrează evocarea unui moment zbuciumat din istoria Moldovei în timpul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Lăpușneanu (1564-1569).

Structura și compoziția nuvelei

Semnificația motourilor:

Compozițional, nuvela respectă mai mult cerințele genului dramatic decât pe acele ale celui epic. Distingem în țesătura intimă a nuvelei două planuri. Unul anunță acțiunile lui Lăpușneanu în vederea nimicirii boierilor, iar cel de-al doilea oferă spectatorului, desfășurarea faptelor (la scenă deschisă). Credem că cel de al doilea plan constituie esența dramatică a nuvelei.

Compoziția este de factură clasicistă: sobră, echilibrată, într-o arhitectonică organizată în patru capitole, fiecare purtând un moto care exprimă ideea substanței epice. Cele patru capitole urmează un echilibru clasic, căci alternează conflictele și procedeele de expunere sugerând echilibrul clasic al unei compoziții muzicale în care ritmurile sunt cele care alternează.

Nuvela are o structură simetrică și un echilibru solid atât în ceea ce privește ilustrarea evenimentelor, cât și în ceea ce privește psihologia și tragismul personajului, ceea ce-l determină pe Vasile Alecsandri să o numească un adevărat „cap de operă de stil energetic și de pictură dramatică”.

Motourile reproduc, într-o formă ușor modificată, cronica lui Ureche și S. Dascălul, capitolul *De la a doua domnie a lui Alexandru-vodă Lăpușeanu*.

„*Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau...*” – cuvintele aparțin lui Lăpușeanu, ca răspuns la îndemnul de a renunța la tronul Moldovei adresat lui de către boierii veniți să-l întâmpine. Se referă la conflictul, anunțat încă din expozițiune, dintre Lăpușeanu și boierii susținători ai lui Ștefan Tomșa. C. Negruzzi se slujește de textul lui Gr. Ureche: „Dacă au mers solii acei de la Tomșa, și au spus lui Alexandru-vodă. Atunci să fi zis Alexandru-vodă: <<De nu mă iubesc ei, cum îi iubesc pre dânșii, și de nu mă va țara, eu voi pre dânșii; și tot voi merge ori cu voie, ori fără voie...>>”. Opoziția dintre cele două pronume „eu” – „voi” anunță conflictul nuvelei. Aceste cuvinte ilustrează hotărârea lui Lăpușeanu de a ocupa tronul împotriva voinței marilor boieri, și prin ele se instituie intriga;

„*Ai să dai samă, Doamnă!...*” – este replica văduvei unui boier ucis de Lăpușeanu, amenințare adresată Doamnei Ruxanda, soția domnitorului, pentru crimele îndeplinite de el. Reprezintă un tablou ce pare a fi mai mult rezultatul fanteziei și inventivității scriitorului, creat cu scopul de a pătrunde în adâncime personajul principal. Afirmația văduvei o face și pe Doamna Ruxanda complice la faptele sângeroase ale domnitorului și stârnește intervenția acesteia în a tempera conflictul generator de ură și răzbunare;

„*Capul lui Moțoc vrem...*” – sunt cuvintele mulțimii de țărani nemulțumiți, veniți la Curte să se plângă de asuprirea boierilor, de sărăcie, de foame, de viața lor devenită insuportabilă. Motoul anunță cea mai dramatică parte a nuvelei, episodul antologic din punct de vedere al structurii intime, al gradării și a echilibrului situațiilor, precum și al ingeniozității artistice cu care Negruzzi a știut să așeze față-n față domnul, boierii și poporul;

„*De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu...*” – sunt cuvintele lui Alexandru Lăpușeanu, aflat pe patul de suferință, ca o amenințare împotriva celor care-l călugăriseră. Amenințarea relevă o pornire demonică pe care numai moartea o poate opri.

Prin viziunea realistă a trecutului istoric, prin reliefurile uimitor al caracterelor și prin viguroasa sa construcție epico-dramatică, *Alexandru Lăpușeanu* se situează printre marile realizări ale literaturii pașoptiste.

Subiectul urmează o desfășurare ascendentă și o clasică evoluție a momentelor.

Expozițiunea: Alexandru Lăpușeanu revine în Moldova cu scopul de a-și relua scaunul domnesc, după ce, cu eforturi îndelungate, izbutise să-l alunge „pre răpitorul” Ștefan Tomșa, care-i urmasa la domnie. Lăpușeanu fusese înlăturat de pe tron din cauza trădării unor boieri, aceiași care acum îl întâmpină aproape de graniță: vornicul Moțoc, postelnicul Veveriță, spătarul Spancioc și Stroici. Aceștia vor să-l convingă să renunțe la tron, deoarece „norodul nu te vrea, nici te iubește”.

Intriga: Mănios, cu ochii scânteind „ca un fulger”, Alexandru Lăpușneanu este hotărât să se instaleze pe tronul Moldovei răspunzând boierilor cu fermitate: „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau [...] și dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre voi [...] Să mă întorc? Mai degrabă-și întoarce Dunărea cursul îndărăpt”.

Desfășurarea acțiunii: Speriat de amenințările lui Lăpușneanu, Moțoc cade în genunchi și-l roagă să nu-i pedepsească după fărădelegile lor, dar acesta le promite să-i cruțe, ba mai mult, îi făgăduiește că „sabia mea nu se va mânji în sângele tău”. După fuga lui Tomșa, Lăpușneanu se așează pe tronul Moldovei și trece la pedepsirea aspră a boierilor, le ia averile, iar „la cea mai mică greșală dregătorească, la cea mai mică plângere [...], capul vinovatului se spânzura în poarta curții [...] și nu apuca să putrezească, când alt cap îi lua locul”. Doamna Ruxanda, soția lui Lăpușneanu și fiica „bunului Petru Rareș”, înspăimântată de cruzimile și crimele înfăptuite de soțul său, îl roagă să nu mai verse sânge și să înceteze cu omorurile, impresionată fiind de cuvintele văduvei unui boier ucis, care o amenințase „Ai să dai samă, doamnă!”. Zâmbind, Alexandru-vodă îi promite „un leac de frică”.

Punctul culminant: Alexandru Lăpușneanu „făcuse de știre tuturor boierilor” să participe împreună la slujba de la Mitropolie, după care erau cu toții invitați „să prânzească la curte”, cu scopul de a împăca domnitorul cu boierii. Ca niciodată, în ziua aceea Lăpușneanu vine la biserică îmbrăcat „cu toată pompa domnească” și, după ce a ascultat cu smerenie slujba, „s-a închinat pe la icoane [...], a sărutat moaștele sfântului”, rostește un discurs emoționant în finalul căruia își cere tuturor iertare pentru că a vărsat „sângele multora”. Boierii sosesc la ospăț însoțiți fiecare de câte două-trei slugi, „adunându-se boierii, 47 la număr”. Spre sfârșitul ospățului, la semnul domnitorului, „toți slujitorii de pe la spatele boierilor” scot jungherele și omoară toți boierii. Lăpușneanu pune apoi să se reteze capetele celor uciși, după care le așează în mijlocul mesei, „puind pe ale celor mai mici boieri dedesubt și pe a celor mai mari deasupra, după neam și după ranguri, până ce făcu o piramidă de patruzeci și șapte căpățâne, vârful căreia se încheia prin capul unui logofăt mare”. Când termină, o cheamă pe domnița Ruxanda să-i dea leacul de frică promis, care leșină la vederea acestei grozăvii, spre dezamăgirea domnitorului: „Femeia tot femeie [...], în loc să se bucure, ea se sperie”. În acest timp, puținii slujitori aflați în curte, care scăpaseră cu viață, „dasă larmă pe la casele boierilor”, așa că o mulțime „de norod, tot orașul” venise la porțile curții domnești. Lăpușneanu, înștiințat de venirea norodului, trimise pe armaș să-i întrebe „ce vor și ce cer” și-și exprimă față de Moțoc pornirea de „a da cu tunurile în prostimea aceea”. Moțoc este de acord, deoarece dacă au murit atâția boieri, „nu-i vro pagubă c-or muri câteva sute de mojici”. Întrebată ce vrea, „prostimea rămasă cu gura căscată”, deoarece ei veniseră fără un scop anume, ci se luaseră unii după alții, ca și acum când începură să-și strige nemulțumirile: „Să se micșoreze dăjdiile! [...] Să nu ne mai jăfuiască! [...] Am rămas săraci! N-avem bani! Ne i-au luat toți Moțoc!”. Și brusc, toți ca unul, strigau „Capul lui Moțoc vrem!”. Profitând de această situație, Lăpușneanu îl dă pe Moțoc mulțimii, care se repezi asupra lui ca o „idră cu multe capete [...]

și într-o clipală îl făcu bucăți”, pedepsind astfel un boier trădător, fără ca sabia lui să se fi mânjit de sânge, așa cum îi promisese.

Deznodământul: Timp de patru ani Lăpușneanu își respectă promisiunea făcută Doamnei Ruxanda și nu mai ucide nici un boier, dar născocoște tot felul de schingiuri: „scotea ochi, tăia mâni, ciuntea și seca pe care avea prepus”. Era totuși neliniștit pentru că nu pedepsise pe Spancioc și Stroici, pe care nu reușise să-i găsească, simțindu-se mereu în pericol de a fi trădat de aceștia. Se mută în cetatea Hotinului, unde se îmbolnăvește „de lingoare” și, „în delirul frigurilor”, îl muștră conștiința pentru toate cruzimile înfăptuite, îl cheamă la el pe mitropolitul Teofan, căruia-i cere să-l călugărească. Trezindu-se din starea de inconștientă și văzându-se îmbrăcat în rasa de călugăr, Lăpușneanu se enervează foarte rău, își pierde complet controlul și-i amenință cu moartea pe toți, inclusiv pe soția și fiul său: „M-ați popit voi, dar de mă voi îndrepta, pre mulți am să popesc și eu”. Ingrozită de amenințările lui Lăpușneanu, Doamna Ruxanda acceptă sfatul lui Spancioc de a-i pune soțului ei otravă-n băutură. Scena otrăvirii este cutremurătoare, Negruzzi descriind în detaliu chinurile îngrozitoare ale domnitorului care „se zvârcolea în spasmele agoniei: spume făcea la gură, dinții îi scrâșneau, și ochii săi sângerăți se holbaseră”, până când, în sfârșit, „își dete duhul în mâinile călăilor săi”. A fost înmormântat la mănăstirea Slatina, unde „se vede și astăzi portretul lui și a familiei sale”.

Caracterizare lui Alexandru Lăpușneanu

Imaginea lui Lăpușneanu, personaj creat de Negruzzi, nu se poate suprapune datelor oferite de istorie și desigur nici nu se recomandă din punctul de vedere al cerințelor impuse de o operă beletristică.

Alexandru Lăpușneanu este personajul principal al nuvelei cu același titlu prin calități de excepție și efecte extreme, Negruzzi reușind să întruchipeze un personaj unic prin complexitatea acestuia. Este așezat în centrul nuvelei, toate celelalte personaje, ca și acțiunile prezentate, sunt orientate spre reliefaarea caracterului acestuia.

Așa cum e înfățișat, trăsătura sa dominantă, care le subordonează pe toate celelalte, este dorința de putere, de a o cuceri și de a o păstra cu orice preț.

Erou romantic, Lăpușneanu este alcătuit din puternice trăsături de caracter, un personaj excepțional, ce acționează în împrejurări deosebite. Autorul își urmărește personajul de-a lungul celor patru capitole, din momentul intrării în țară și până în clipa morții. Tot ceea ce se întâmplă în această nuvelă poartă pecetea duriității lui Lăpușneanu.

Astfel în capitolul I, Lăpușneanu este prezentat de către autor, în detaliul frapant, amănunțit, conducându-ne astfel în mijlocul stării de spirit a personajului. Negruzzi utilizează dialogul ca procedeu de caracterizare, astfel personajul relevându-și propriile sale trăsături prin intermediul gesturilor, al gândurilor. Se observă că Lăpușneanu vorbește în pilde, folosindu-se de exclamații și întrebări retorice, intrând astfel în categoria personajelor romantice.

Negruzzi împinge în prim plan faptele să vorbească, printr-o concizie clasică, într-un dialog viu, de o rară autenticitate. Prin

puterea de evocare a dialogului, printr-o fină observație a gesturilor, a mimicii, se dezvăluie toată mișcarea psihologică a viitorului tiran.

Când rememorează întâia domnie a lui Lăpușneanu, autorul folosește o succesiune de interogații retorice, redând astfel furia personajului. Boierii îi cer lui Lăpușneanu să părăsească țara, acesta însă este hotărât să-și recupereze tronul. Din reacția lui Lăpușneanu se conturează două amănunte specifice acestui personaj: cinismul și dorința de răzbunare.

Replicile exprimă atitudini vizibile, starea sufletească a eroilor în timpul vorbirii asigurând caracterul scenic.

Lăpușneanu îi primește pe cei trei boieri protocolar și rezervat, „silindu-se a zâmbi” (expresia feței). Replicile arată siguranța de sine și atitudinea provocatoare a domnului care-i face pe dușmanii săi să-și dezvăluie ostilitatea și intențiile adevărate: „Am auzit, urmă Alexandru, de bântuirile țării și am venit s-o mântui; știu că țara m-așteaptă cu bucurie”. Ultima parte a replicii este scânteia care declanșează răspunsul învăluit în viclenie al lui Moțoc și răspunsul dur, ferm, autoritar, într-o izbucnire de furie și ură abia stăpânită a Lăpușneanului, exprimat în replici scurte, tăioase, care pun în lumină impulsivitatea, omul violent, politicianul fără scrupule, neîngăduitor în înfruntarea cu boierii. Replicile au rămas memorabile, căpătând valoare de sentință.

Negruzzi însoțește replicile cu observații asupra fizionomiei personajului, care reflectă trăirile interioare ale eroului: „răspunse Lăpușneanu, a căruia ochi scânteiară ca un fulger”. Interogațiile și exclamațiile personajului, rețezarea tăioasă a vorbelor interlocutorului său, succesiunea rapidă, dintr-o răsuflare, a răspunsurilor Lăpușneanului, exprimă ritmul stării sufletești a personajului, vorbirea lui devenind dramatică, trăită la cote înalte ale simțirii omenești. Cu o intuiție psihologică remarcabilă, Negruzzi își lasă personajul să se dezlanțuie într-o furie și o mânie gălgâitoare, subliniind paroxismul trăirii prin amănunte fizionomice: „Râdea, mușchii i se suceau în răsul acesta, și ochii lui hojma clipeau”.

Când Moțoc, plin de umilință, îi cere lui Lăpușneanu să-l ia de partea sa, Lăpușneanu dă dovadă de inteligență, capacitate de analiză și pătrundere psihologică. Cu ajutorul unui proverb, Lăpușneanu îl caracterizează pe Moțoc: „lupu păru-și schimbă, da năravul ba”.

Printr-o singură linie, Lăpușneanu surprinde liniile caracteristice boierilor: Veveriță, dușman vechi, dar cinstit, Spancioc este tânăr cu multă dragoste de țară, Stroici e naiv, de aceea nu cunoaște minciunile, iar Moțoc e „învechit în zile rele” și „ciocoi fățarnic”.

Dorința de putere n-ar valora nimic dacă n-ar fi susținută de o serie de alte calități, care să-i dea posibilitatea de manifestare și dintre acestea, cea mai importantă este abilitatea în ceea ce privește relațiile umane. Abilitatea de a face promisiuni liniștitoare pentru ceilalți și care, personal, nu-l angajează cu nimic. Tot de aceasta ține și capacitatea de a-și stăpâni impulsurile violente, atunci când are ceva de câștigat de pe urma acestui lucru.

Este expert în manipulare și declară cu cinism acest lucru atunci când, la început, hotărăște să-i cruțe, deocamdată, pe

boieri, și pe Moțoc în special: „te voi cruța, căci îmi ești trebuitor, ca să mă mai ușurezi de blăstemurile norodului”.

Lăpușneanu a venit în țară cu anumite intenții care sunt pline de patima răzbunării, acest lucru punând în evidență un personaj diabolic. Lăpușneanu se conturează ca un adevărat personaj tragic. El îndeplinește toate caracteristicile personajului tragic din teatrul vechii Grecii.

Alexandru Lăpușneanu, în prima sa domnie, a vrut să mulțumească tot poporul. Faptul că acest lucru nu i-a reușit, atrage după sine vina personajului. Grecii numesc acest moment, moment numit *hybris*.

Prin urmare, Lăpușneanu a fost alungat de la tron, fapt care a dat naștere poftei de răzbunare. Se marchează prin acest lucru un alt moment al personajului tragic, moment pe care vechii greci îl numesc *pathos*.

Procedeele de caracterizare cu care operează autorul în acest prim capitol sunt procedeele de caracterizare directă (prin cuvintele autorului); autorul reține câteva detalii de comportament sau de expresie care au însă o greutate extraordinară în definirea trăirilor personajului: „mușchii i se suceau într-un răs nervos. O astfel de tehnică de portretizare este experimentată de realiști în tehnica detaliului semnificativ sau frapant, precum și procedeele de caracterizare indirectă (prin dialog). Dialogul este de esență dramatică, este lăsat să curgă liber, autorul nu intervine nici cu scurte intervenții scenice astfel încât capitolul are un aspect dramatic, iar personajul are consistența tensionată și complexă a unui personaj viu. Lăpușneanu este tipul domnitorului tiran și crud, cu voință puternică, ambiție și fermitate în organizarea răzbunării împotriva boierilor trădători, aceasta fiind unica rațiune pentru care s-a urcat pentru a doua oară pe tronul Moldovei: „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau”.

Dacă în primul capitol portretul lui Lăpușneanu este scos în evidență prin intermediul antitezei dintre boieri și Lăpușneanu, în al doilea capitol, caracterizarea lui Lăpușneanu reiese din antiteza conflictuală dintre domnița Ruxanda și el. Domnița Ruxanda e plină de înțelepciune, gingășie pe când Lăpușneanu e crud, nemilos și fâțarnic. Este de observat în acest capitol momentul în care Lăpușneanu înfuriat de cerința domniței, și anume de a înceta omorurile, pune mâna pe jungher. Este o reacție necontrolată a lui, nepotrivită pentru un domnitor. Prin această acțiune, Lăpușneanu dovedește a fi un om cu o fire colerică, impulsivă, obișnuit să judece și să facă dreptate singur, după propriile reguli.

Auzind cererea domniței, Lăpușneanu o muștră „pentru vorbele nebune”, dar promite în final că va înceta cu omorurile, însă nu înainte de a-i da leac de frică. Lăpușneanu în momentul de față, disimulează, dorind să fie calm și se poartă autoritar față de soția sa, dar și cinic pentru că în sine leacul promis o va îngrozi. Este o reacție de-a dreptul maladivă a personajului, dând încă o dată dovadă de cruzime, spirit diabolic și spirit de răzbunare. Lăpușneanu ajunge acum să îndeplinească cu adevărat rolul de personaj excepțional în situații excepționale, specific personajelor romantice.

Procedeele pe care autorul le folosește în capitolul doi sunt: caracterizare directă și caracterizare indirectă.

În capitolul trei îl surprinde pe Lăpușeanu intrând în biserică prilej pentru autor să realizeze descrierea costumului eroului. Autorul reușește totodată să creeze și atmosfera de epocă (moment în care de altfel se dovedește că Negruzzi este și un adevărat creator al realismului).

Criticismul junimist

Criticismul junimist, în frunte cu Titu Maiorescu, a impus o nouă direcție în cultura și literatura română în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Societatea „Junimea” a fost înființată la Iași, în 1863, de către câțiva tineri reveniți de la studii din străinătate - P. P. Carp, Vasile Pogor, Iacob Negruzzi, Theodor Rosetti și Titu Maiorescu. Scopul lor a fost să aducă un suflu nou în cultura română, fiind conștienți de situația precară a acesteia.

Asociația era bine organizată, astfel încât, în 1867, au înființat și revista „Convorbiri literare”, unde vor fi publicate pentru întâia oară operele de valoare ale marilor clasici ai literaturii române: Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici.

Junimea a reprezentat cea mai importantă mișcare literară românească, prin care se produce în cultura autohtonă o schimbare radicală de mentalitate. Au introdus exigența în literatură și au fost moderni în gândire. Activitatea societății *Junimea* s-a desfășurat în mai multe etape:

1. **„Etapa ieșeană” 1863-1874** (*Junimea* are caracter polemic în domeniul literaturii, limbii și al culturii ce îi asigură succesul și sunt preocupați de principii estetice și sociale)
2. **Etapa din anii 1874-1885** (ședințele Junimii se țin la Iași și la București, se practică o critică de promovare a marilor clasici Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici)
3. **Etapa bucureșteană 1885-1895** (ședințele se țin numai la București, societatea are caracter academic, junimiștii sunt interesați de alte domenii ale vieții culturale ca filozofia, istoria, geografia)

Obiective:

- *educarea maselor* prin ținerea conferințelor publice pe diferite teme de istorie, filozofie, morală, încercând astfel să modeleze gândirea liberă și gustul estetic
- *unificarea limbii române literare*, vizându-se dezvoltarea limbii române prin înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin; întocmirea unei gramatici unitare; crearea unor noi ortografii
- *promovarea literaturii originale*: în paginile revistei „Convorbiri literare” sunt publicate operele junimiștilor și sunt promovați tinerii talente
- *cultivarea spiritului critic-polemic* prin dezvoltarea unei critici teoretice astfel urmărindu-se descurajarea scriitorilor netaleantați
- *combaterea „formelor fără fond”*: respingerea traducerilor care sunt nepotrivite pentru lit. română, continuând ideea lui Kogălniceanu

- achiziționarea unei tipografii, cu ajutorul căreia să se tipărească manuale școlare, cărți de știință și literatură și, mai ales, ediții științifice, „cu note explicative și index”, ale tuturor cronicilor și istoriografiilor românești

Titu Maiorescu a avut un rol definitoriu în cadrul societății „Junimea”, impunându-se ca mentorul grupării, iar în cadrul epocii, drept îndrumătorul cultural și literar.

Domeniile de manifestare ale spiritului critic maiorescian sunt numeroase: limba română, literatura, cultura, estetica, filosofia. Studiile sale sunt de o importanță majoră pentru literatura română.

Studiul „*O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*” are un puternic caracter didactic, urmărind să inițieze tinerii scriitori în problemele mai generale ale artei. Obiectivul propus de Titu Maiorescu era delimitarea raportului dintre formă și fond în poezie, de aceea își împarte cercetarea în două capitole: „Condițiunea materială a poeziei” și „Condițiunea ideală a poeziei”.

În „Condițiunea materială a poeziei”, se dovedește că poezia este „arta de a pune fantezia în mișcare prin cuvinte”, lucru realizat prin figuri de stil, tropi, licențe poetice, expresivitate, dar mai ales prin utilizarea „cuvântului cel mai puțin abstract”, cuvântul fiind „organ de comunicare”, sau prin utilizarea figurilor de stil – epitețe, comparații, metafore, personificări.

Cealaltă condițiune, „ideală”, reprezintă exprimarea sentimentelor și pasiunilor. Criticul face o clasificare a obiectelor gândirii omenești, astfel încât „iubirea, ura, tristețea, bucuria, disperarea, mania etc. sunt obiecte poetice; învățătura, percepțiile morale, politica etc. sunt obiecte ale științei, niciodată ale artelor”. Primele reprezintă obiectele poetice, deoarece sunt stări ce există în viața oricărei persoane, pot fi înțelese de toată lumea, având un grad mai mare de sensibilizare asemănător cu cel al artelor. Celelalte nu pot deveni niciodată arte, întrucât nu sensibilizează, nu trezesc nici un sentiment, fiind neinteresante și neînțelese de majoritate oamenilor. Obligația poetului, spre deosebire de cea a omului de știință, care susține adevărul, este de a se expune în fața cititorului, prin intermediul limbajului figurativ.

Atât artele frumoase, cât și poezia sunt realizate în urma repaosului intelectual, redând satisfacția spiritului omenesc, pe când știința produce fenomene cu efecte nelimitate, în continuă schimbare.

Într-o perioadă în care cultura română se afla într-o stare instabilă, Titu Maiorescu a intravăzut o speranță în ceea ce privea evoluția literaturii române. Prin lucrarea sa „Direcția nouă în poezia și proza românească” face o selecție între artiștii vremii, arătând „adevăratele valori”.

În poezie, reprezentanți de frunte sunt Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu și Bodnărescu, iar în proză sunt menționate nume ca Odobescu, Slavici, Xenopol, P. P. Carp. Tot în această lucrare, Maiorescu amintește și de „talentele inferioare”, care aspirau fără fundament la statutul de artist.

Un alt studiu important, „*Comediile d-lui Caragiale*”, tratează tema moralității în artă și a înălțării impersonale, pornind de la moralitatea în raport cu opera comică a lui Caragiale.

Pornind de la constatarea că tipurile și situațiile din comediile lui Caragiale sunt inspirate din realitatea socială a timpului, criticul atrage atenția că artistul recrează realitatea, generalizează pentru a surprinde o trăsătură etern valabilă a omului.

Al doilea argument în susținerea valorii reale a operelor lui Caragiale este acela că o artă are efect asupra sensibilității umane, având un caracter educativ, deoarece produce un sentiment de înălțare și purificare. Prin urmare, arta e morală prin valoarea ei, nu prin ideile moralizatoare pe care le susține. Prin această teorie, Maiorescu reușește să combată criticile care respingeau comediile lui Caragiale, pe motiv că ar fi imorale.

„**Eminescu și poeziile lui**” este un studiu prin care Maiorescu definește profilul geniului și personalitatea lui Eminescu, scoțând în evidență, pe lângă talentul înnăscut, inteligența și memoria poetului, dar și modernitatea acestuia, prin cultură de nivel european.

Un studiu important în cultura română a fost „În contra direcției de astăzi în cultura română”, în care, prin „teoria formelor fără fond”, Maiorescu se revoltă față de situația existentă în epocă, tendința de a împrumuta forme ale culturilor occidentale și de a le adapta condițiilor existente („este mai bine să nu facem o școală deloc, decât să o facem rea...”). El nu este împotriva preluării formelor culturale din exterior, însă susține că acestea trebuie adaptate la specificul național și anticipate de crearea unui fond propriu.

Vizând limba română, teoria formelor fără fond are proiecții în studii precum: „**Despre scrierea limbii române**”, „**Limba română în jurnalele din Austria**”, „**Beția de cuvinte**”, „**Neologismele**”. Maiorescu susține în aceste studii alfabetul latin și principiul ortografiei fonetice, îmbogățirea vocabularului cu neologisme și combate împrumuturile realizate în mod forțat, ridiculizând totodată ceea ce el numește sugestiv „beția de cuvinte”.

Filosof, critic literar, estetician, Titu Maiorescu a fost una dintre cele mai importante personalități ale culturii române.

În istoria literaturii și culturii române, „Junimea” a marcat începutul funcționării sigure a spiritului critic, victoria ideii de valoare estetică și a dezvoltării simțului artistic, majoritatea ideilor fiind preluate de la etapa anterioară, pașoptistă, dar evaluate. Identificarea principalelor elemente definitorii ale spiritului junimist a fost realizată de Tudor Vianu; în viziunea criticului aceste aspecte ar fi spiritul filosofic și oratoric, gustul clasic și academic, ironia și spiritul critic.

Ciocnirea – Mircea Cărtărescu **poezie postmodernistă**

„Ce simt, ce văd, ce gândesc în împrejurările obișnuite ale vieții mele de om obișnuit formează conținutul poeziei, care devine preponderent ca importanță față de formă”, scrie Mircea Cărtărescu, explicând formula nouă a poeziilor sale. Liderul generației poetice optzeciste, M. Cărtărescu practică o poezie ironică, uneori parodică, alegând forma jocului. Poeziile sale se

inspiră din diferite întâmplări trăite de el, din spațiile în care se mișcă, peisajele pe care le admiră, din reacțiile și gesturile sale.

Poezia „Ciocnirea” face parte din volumul „Totul” care definește modul de exprimare lirică a lui Cărtărescu. Este o poezie hiperrealistă, o imagine a lumii și a cotidianului, dar și o poezie de dragoste, prezentând nevoia vitală a comunicării.

Titlul reprezintă raportarea poetului la realitate, fiind o ciocnire de toate elementele mediului citadin, dar sugerează în același timp impactul iubirii asupra ființei umane.

Poezia prezintă caracteristicile unui text epic, povestind aproape propria experiență a întâlnirii cu iubirea. Poetul dorește să comunice cu iubita lui prin telefon, dar „telefonul murise”. Mijlocul modern de comunicare este neputincios de a realiza un contact direct între poet și iubită. Descrierea tehnică a părților telefonului prezintă ironic moderna lume umană. Se face aluzie prin acesta la o dramatică problemă actuală. Lipsa de comunicare dintre oameni. Totuși poetul încearcă să comunice într-un mod neobișnuit, fantastic: trage cu firul telefonului blocul iubitei spre blocul lui. Metru cu metru prezintă o parte a Bucureștiului, înfățișat prin farmacii, cofetării, canalizare, asfalt, apoi statuia lui Rosetti, miliție, Consiliul Popular al sectorului doi, Foișorul de Foc, Strada Latină.

Prin efortul imens al îndrăgostitului, fereastra iubitei ajunge în dreptul ferestrei sale, astfel comunicarea și întâlnirea fiind mai intensă ca o simplă convorbire telefonică.

„iar noi ne-am trezit față-n față / și ne-am apropiat din ce în ce mai mult / până ne-am îmbrățișat strivindu-ne buzele”. Ciocnirea erotică este inedită: prin contopire fizică și spirituală cei doi refac imaginea perfectă a Androgenului „ amestecându-ne inima / mâncându-ne genele, smalțul ochilor, coastele, sângele...”

Realitatea (cartiere, blocuri...) a deschis o cale către o lume a altor posibilități, depășind puterea concretă a omului, dar nu și forța imaginației sale. Nimic nu poate opri ciocnirea îndrăgostiților, prin care ei devin o singură ființă.

Păianjenii, care reprezintă trecerea timpului, acum își fac plasele „ în coșul pieptului nostru”. Astfel se sugerează ideea că trecerea timpului întărește sentimentele îndrăgostiților, astfel ei își păstrează imaginea perfectă androgenică.

Deși este prozaică, voit nepoetică, renunțându-se la versuri sau strofe, poezia are totuși un nucleu simbolic bine-fixat: iubirea care își găsește esența în comunicare. Mesajul se organizează în grupaje asimetrice, ideile fiind legate prin enjambament. Poetul neglijează scrierea cu majusculă, nu marchează începutul frazelor, nu marchează grafic substantivele proprii și totuși se conturează, într-o manieră postmodernistă mesajul operei.

Cu o ușoară nostalgie – Nichita Stănescu

poezie neomodernistă

Consolidarea definitivă a valorii și a originalității poetului este oglindită în cel de-al doilea volum „ O viziune a sentimentelor” din care face parte și poezia „Cu o ușoară nostalgie”.

Comandă versiunea completă, tipărită de
www.fituici-bacalaureat.ro

www.fituici-bacalaureat.ro